

kilátó

LÁNG ZSOLT

Visszapillantó tükör

Nash Rumble Seat Coupe 1927

A csomagtartó tetejét hátrahajtva kapunk egy pótülést a zárt utastér mögött, ez a rumble seat. Zajos és fedetlen. Szép időben kék, zimankóban kék. Csak 1932-ben dolgozzák ki a ma is használatos vízhűtéses rendszert, az autó orrára jutatszákot akasztanak: benzinkutaknál nem csupán benzint töltenek a tartályba, hanem jeget a zsákba. A rumble seat-en ketten is kényelmesen elférnek, most zöld pólós kövér férfi pöffeszkedik rajta szétterpesztett combokkal. Nagy, vörös arcát oldalra fordítva, szemét lehunyva elképzeli, hogyan cirógatja borostáit a száraz sivatagi szél.

A Nash után kipróbáljuk az 1953-as Chevrolet Bel Airt, az '55-ös Ford Thunderbird-öt, az '56-os Buick Super Rivierát, az '57-es Triumph TR3-at. Az '58-as Cadillac Eldorado Seville-ben négyen is elférünk az első ülésen. A sárhányón nikkelezett díszek, a hűtőrács tetején miniatűr szobor. Antik kert, harci bevetésre felszerelt ciráló és puha bőrfotelekkel kibélelt angol klub keveréke.

Sacramento azért lett Kalifornia fővárosa, mert a farmerek nem szerették sem Los Angeles, sem San Franciscót, sem a többi parti várost. Idegenkedtek az óceántól. Berkeleyből Sacramentóba folyókkal behálózott, termékeny völgyben visz az út, tehén- és birkacsordák mindenfelé, olajfa- és őszibarackültetvények: Central Valley a neve, de az itteniek csak Valley-nek mondják. Pomó és csumas indiánok lakták, aztán jöttek Mexikó felől a spanyol hittérítők, felépítettek több tucat templomot. 1848-ban kitört az aranyláz, és teljesen átalakította a vidéket.

A transzkontinentális vasút innenső felét Sacramentóból kezdik építeni. A két vonalvég az Utah-beli Promontory-nál kapcsolódik össze 1867-ben. Azelőtt New Yorkból San Franciscóba ezer dollárba került az út, a vasúttal már csak százötven. A Sacramentói Közlekedéstörténeti Múzeumban most is érződik a lelkesedés, amely a vállalkozást övezte, mérhetetlen nosztalgiával mutogatják a menetkészes szerelvényeket. Az étkezőkocsikban makulátlan damasztok, fényt áteresztő porcelánok, kristálypoharak, ezüst evőeszközök. Kísérőnknek a mellén lóg a neve: Joe, mosolyog nyolcvan fölött is hibátlan fogsorával. Amikor kilencéves volt, szülei a vonaton felejtették, ő átszállt az ellenvonatra, visszatért New Yorkba, de az ötnapos út során annyira beleszeretett a vonatozásba, hogy többé nem szakadt el tőle. Először a postakocsiban dolgozott, gyerekként sebesen tudott a szűk rekeszek között mozogni. Később áttették kalauznak, de visszakérte magát. Szerette a leveleket szortírozni. Szerette a kézírásból kitalálni, ki küldhette, miféle üzenet rejlik a borítékban.

„A défaut d'identité, les Américains ont une dentition merveilleuse”, írja Baudrillard amerikai útinaplójában, vagy ahogy a magyar fordításban áll: „Az amerikaiak csodálatos fogazata identitáshiányuk következménye”. Vajon miért használ a magyar fordító ok-okozati viszonyt? Az eredetiben semmiféle következményről nincs szó. Maradok az eredetnél.

Amúgy majd a sivatagba is eljutunk, de nem a Nash-sel, hanem Ignacia batárjával, egy '78-as ütött-kopott Chevrolet Impalával. Amúgy évek óta nem használja, miattunk veszi elő. Örül, amikor felragyog az arcom a fehértetős Chevy láttán. Baudrillard számára az utazás teljes amnézia, indiai kender tömény füstje a tüdőre szíva. Nekem az utazás inkább méregerős feketekávé.

Ignacia édesanyja miskolci roma lány volt, Németországba ment dolgozni, ott ismerkedett meg egy mexikói származású amerikai katonával, egybekeltek, megszületett Ignacia. Az apa kocsmai verekedésben meghalt, az anya két éves gyerekével anyósához költözött, a gyilkosságokról hírhedté vált Ciudad Juárezbe. Ahol ő is a gyilkosságsorozat áldozata lett. Ignaciát a nagyanyja nevelte fel és taníttatta: most a Berkeley Egyetem doktorandusza.

Az Impala jól bírja a tizennyolc órás utat. A hetvenes években készült, *San Francisco utcáin* című krimisorozatban Michael Douglas ilyen autóval üldözi a kábítószercsempészeket. Ignacia kislánya szeretné, ha nem busszal, hanem az Impalával mennének óvodába, de anyja hajthatatlan. Az autó kiszakít a közösségből, magyarázza.

Virágzik a Sonora-sivatag. Mintha perzsaszőnyeggel volna leterítve többszázezernyi hektár föld. A gyertyakaros kaktuszokon világítanak a fehér virágok. Egy parkolóban megállunk, kiszállunk a kocsiból, és az első levegővételtől úgy érzem, széthasad a mellkasom. Fejvesztve menekülnék, de a harmadik-negyedik levegővételre a tüdőök alkalmazkodnak. Hihetetlen, hogy néhány óra múlva fagyponthoz közeli hideg lesz.

A kontinens végtelenje más, mint az óceán végtelenje.

Toyota Prius Hybrid 1,5

Prájusz, ahogy Jay ejti. Tőle kapjuk kölcsön, míg ő Európába látogat. Hollófekete a színe, és az alakjában is van valami a hollóból. De leginkább szakrális táncot lejövő, hajába kócsagtollakat tűző szamurájhoz hasonlít. A kijelzőjén animáció szemlélteti, mikor megy a villanymotor, mikor a benzines. Állítólag városi használatra találták ki a hibridet, hosszú utakon kevésbé hatékony. Jóllehet, mi háromezer mérföldet kocsikázunk vele, és csak kétszer tankolunk.

Prájusz, a nesztelen szamuráj. Főképp induláskor és kanyaroknál kell ügyelnünk a gyanútlan gyalogosokra. A parkolás a hátsó kamerával pofonegyszerű. A távkapcsolóval bekattintom az ajtókat, majd ellenőrizni akarom, bezáródtak-e. Visszalépek, próbálom, az ajtó nyitva. Bekattintom, hallom, hogy dolgozik a zár, nyitom, nyitva. Csak akkor derül fény a dologra, amikor egyikünk bezárja a távkapcsolóval, és másikunk megy oda ellenőrizni: neki nem nyílik. A távkapcsolót elég a zsebben tartani, a Prájusz megérzi, ha közeledünk hozzá, és előzékenyen kioldja a zárat. Megérintek egy kék gombot, kivilágosodik a műszerfal. D-be húzom a váltókart, felengedem a féket, és máris elindul.

Tojoda Kiicsirő némileg módosította a nevét, így született meg a Toyota, amely nyolc katakana-vonással leírható, és a nyolc (eito) a japánok szerencseszáma: azonos a jó sors jelével (felfelé nyitott háztető). Jay életére is illik ez a jel. Az egyik déli állam redneck (vörösnyakú) családjából szabadította ki magát. Elfojtott emlékeiből néha felszínre tör ez-az: szigorú nagyszülők, napszámosoknak való munka a földeken, háborúból visszatért komor tekintetű apa, erősebb és erőszakosabb testvérek. Családjában sok a katona. Egyszer ezredes sógora jóvoltából a légierő szállítógépén utazta át az Államokat, tyúkszem nőtt az ülőgumóira. Nem volt vérbeli lázadó, megpróbált hagyományos életet élni, még felesége is volt, aztán minden megváltozott, amikor hatvannyolcban egy Pontiac Firebirddel átrobogott a Golden Gate-en: ráébredt, a saját életét kell élnie.

Mi most az ő fekete Prájuszával hajtunk át a Golden Gate-en. A felhők elnyelik a míniumvörös hídoszlopok tetejét. A túloldalon bekanyarodunk a Bridge View parkolójába, hogy lefotózzuk a hidat. Széteszlanak a felhők, szemközt felragyog San Francisco. A köd majd este tér vissza az óceán felől, lassan rákúszik a városra.

Északra tartunk, Stinson Beach-re, tavasszal találtak ott egy partra sodródott bálnát. Kanyargós az út, néha lehúzó, hogy elengedjem a mögöttünk felgyűlt autót. Ahogy leérünk a hegyről, végtelenbe vesző homokpart fogad. Meztláb állok a hullámseperre nedves fövényen. A közeledő hullám alig arasznyi, mégsem tudná semmi feltartóztatni. A jobbomon kiálló köveken tajtékosan átcsap. Kérdezzük a virslisütőtől, látta-e a bálnát. Rosszul beszél angolul, nemigen értjük, miről mesél. Sokat és átélve gesztikulál. A halott bálna meglevenedik.

A hotdogos bódé előtti padon üldögélünk, amikor egy fiatal nő magyarul köszön ránk. Andreának hívják, Berlinben született, ott nőtt fel, kamaszkorában jöttek át az Államokba. Ritkán hall magyar szót. Meghív, hogy látogassuk meg Montanában. Amerikai társa kéri, beszéljünk még magyarul, gyönyörű ez a nyelv, elképesztő ritmusa van. Ő operaénekes a Philipsburgi Operaházban, szívesen énekelne egyszer magyar nyelven. Van magyar opera?

Bartók Béla: *A kékszakállú herceg vára*. Jessye Norman is magyarul énekelte.

Prius Hybrid 1,8

Ugyanolyan, mint a Jay-é, csak nagyobb, a motorja is, a karosszériája is, a kereke is. Peter ígéri, bármikor ideadja, például október elején elrepül denveri barátjához, akkor elvihetjük. De másképp alakul, denveri barátja jön át hozzám, és ül a nyakán két hétig.

Megmutatni viszont többször is megmutatja. A csomagtartó tele kutyás cuccokkal, labdákkal, frizbikkal, tálakkal, nyakörvekkel, kefékkel, konzervekkel. A kutyát megosztva használja „a nővel, akivel együtt él”. Ígéri, bemutatja őket, de végül sem a nőt, sem a kutyát nem ismerhetjük meg, mert mire karácsonykor eljutunk hozzá, mindkettőt delete-elte. Egy puma nagyságú fekete macskája van, Tom, *aki* miután megszemlél minket, felhúzódik a galériára.

Peter az egyetem színészeti szakán tanít, és épp összekülönbözött az egyik doktorandusz csoporttal: a hallgatók szerint nem elég empatikus. Elérték, hogy Peter helyett háromtagú bizottság vizsgálta az őket, a szabályzatnak azt a pontját alkalmazva, amely a tanár elhalálozásakor lép érvénybe. Peter másik előadását viszont

annyian látogatják, hogy az órákat át kellett tenni a Kortárs Művészetek Múzeumának amfiteátrumába.

Peter legutóbbi sabbaticalját, szombatévét Berlinben töltötte, és miután hazajött, elvégeztetett egy DNS-tesztet. Szeretett Berlinben lenni, vonzódik a németekhez, a vezetékneve is németes. A tesztjéből azonban az derült ki, hogy genetikai unokatestvérei főképp zsidó származásúak, továbbá ruszinok, ukránok és lengyelek.

Karácsony harmadnapján lát vendégül minket, zöldséges-sajtos szuflét készít, és bár ő egyetlen kortyot sem iszik, van Domaine Carneros pezsgő, „by Taittinger Brut Cuvee, Napa Valley, USA, 2014.” A címkén piros betűs figyelmeztetés: „Soha ne használj dugóhúzózt a pezsgőspalack kinyitásához!”

A desszertet mi visszük, vargabéles, és amikor elmeséljük, hogy Olga, a lengyel vendégtanár szerint zsidó étel, vesz még belőle egy óriási adaggal. A gének szava, mondja komolyan, mert nincs semmi humora. Ha az ember viccet mesél neki, zavartan tőprenghet, a viccet nem értette, vagy az angolját.

Vicc *A zsidó humor nagykönyvből*: Egy ortodox zsidó Kínába, méghozzá Sanghajba utazik, és péntek este elmegy a zsinagógába. Kérdi tőle a rabbi: te zsidó vagy? Igen, feleli az ortodox zsidó. Fura, méregeti a kínai rabbi, egyáltalán nem nézel ki zsidónak.

Volvo 240-es Kombi, 1974

Nem látszik rajta a kor. Automata ez is, és ebben is van elektromos ablakemelő és tükörbeállítás, légkondi, bőrülés. A Friscóban lakó Ruth kínálja fel, van ezen kívül egy BMV 620-as terepjárója, meg egy Subaru Imprezzája. A Volvót kegyeleti okokból tartja, Ronaldé, a férjéé volt. Három hétig használhatjuk, ő addig Hawaii-on lesz. Ha itthon van, nem bírja elviselni, hogy ha kinéz az ablakon, ne lássa a Volvót. Közös életüket testesíti meg, odaül az ablak elé, és élvezi, ahogy azokkal a szép emlékekkel pettingel. „Petting the memories”, furcsa, hogy efféle kifejezést használ. Ráadásul a Volvót úgy ejti: vulvao.

Volvózöld Volvónk öreg hölgyek kedvence. Ruth kilencven elmúlt, de a szomszédunkban lakó asszonyság is benne van a hetedik ikszben. Egyik délután, amikor épp indulnánk, megállít, és elmeséli, neki is ugyanilyen autója volt, amikor kicsik voltak a gyerekei. Londonból költöztek át, a férje itt kapott állást, az autót nem hozták magukkal. Suny, gyere, itt az autónk!, kiált a kapun kilépő fülhallgatós alak felé, de az hátat fordítva indul a másik irányba.

A londoni lady háza az udvar mélyében áll, a hálósobánkból oda látunk. Mindig le vannak eresztve a rolók, nappal is. Harminc körüli a fia, az is ott lakik. Meg egy másik, idősebb, de legfeljebb ötven körüli férfi, talán a másik fia. Az néha matat a ház körül. Néha érkezik egy kezeslábásba öltözött öreg szakai, az is matat valamit. De a ház körüli éktelen tohuvabohu változatlan marad. Szerszámok, dobozok, bútorok, fadarabok, fémhálók, plusz egy örökké égő fenyőfadísz a falnak döntött roskatag ágy lábára akasztva. Nem tudjuk meg az asszonyság nevét, pedig többször elbeszélgetünk. Nagytermetű fekete kutyáját minden nap elviszi sétálni. Halloween-kor csúcsos süveget rak fel, de nem a saját, hanem a szomszéd házában fogadja a trickortreat-ező gyerekeket.

A Volvo kesztyűtartójában találok egy pár nappal korábban kiállított hatszáz dolláros számlát: a Jason's Garage-ban elvégezték a műszaki ellenőrzést, mindent rendben találtak, csupán az akkut kellett kicserélni. A számla öreges, szálkás kézírással kitöltve. Magam elé képelem Jasont, akihez lassan ötven éve jár a Volvo ellenőrzésére.

Baudrillard infantilis és kegyetlen gyerekijesztgetésnek nevezi a Halloween-t. Két kisgyerekünkkel végigjárva az utcánkat, egészen nevetséges megállapítás.

A szomszédban a sötétkék Teslások a garázsuk előtt fogadják a jelmezeseket, a másik irányban két házzal arrébb az előkertbe kiakasztott zizegő kék-fekete pók jelzi a fogadó szándékot. A harmadik szomszédban német nő lakik, a negyedikben kínai házaspár. Kisebbik gyerekünk Triceratopsz-jelmezben, a nagyobbik Chita, a jaguáréban. Mi is fontolgatjuk, hogy beöltözünk, aztán leteszünk róla.

Halloween másnapján Jay-nek mutatják a gyerekek a kosárnyi cukorkát, csokit, mütyüröket. Nálam kétszázötven voltak, újságolja Jay ragyogva. Mutatja a fényképet, szőke parókában, piros ruhában, igen kacéran mosolyog. Ez nem boszorkány, mondom. Afféle, mondja.

A Volvo első útja felvisz a hegyre, Katalinékhöz, ahol este héttől magyar rendezvény. A Volvo jól bírja, majd csak lefele fullad ki a szervója, jobban kell nyomni a fékpedált.

Katalin atomtudós, szigorú, kemény nő, imponáló tudományos karrierrel a háta mögött. Ma is meghatározó a szava az egyetemen, Peter is jól ismeri, majdnem megkapta a Nobel-díjat, meséli róla. Az esten megismerkedem Katalin férjével, keveset tud magyarul, de lelkesen hotyvatyozik. Italt tölt a vendégeknek, kiviszi őket a teraszra, megmutatja az esti öböl panorámáját, közben rágyújtanak egy cigire, valószínűleg füvesre. Mindenki vidám, sokat nevet. Mellettem két magyar nő beszélget: Nem jössz holnap LA-be? Hétvégén akartam, de mehetek holnap is. Menjünk együtt, tudunk kárpulozni.

A Carpool, magyarul telekocsi-mozgalom a második világháború idejéből való. „Hitlerrel autózik, aki egyedül autózik”-feliratú plakátokkal buzdítottak üzemanyag-takarékosságra. Carpool lane-nek nevezik az autópályák belső sávját, ahol csúcsidőben csak azok az autók közlekedhetnek, amelyekben a vezetőn kívül más is ül. Hőkamerákkal szűrik ki azokat, akik embernagyságú bábukat ültetnek maguk mellé. A büntetés tetemes.

Honda CR-V 1,9

Nancyt Jay szerezte nekünk. Nancy szerez biciklit, teniszütőket, játékokat, gyerek-csizmát, deszkát, csavarokat, matracokat az emeletes ágyhoz. Egyik reggel beállít húsz kiló liszttel, áttérünk az otthoni kenyérsütésre. Nemcsak felajánlja az autóját, de ha hosszabb utakra megyünk, szállást is szerez valamelyik ismerősénél.

A CR-V Eco-módban is jól bírja az emelkedőt. Három óra alatt Ukiah-ban vagyunk, Vergilia vár sokszobás házában. Ma már csak ketten élnek benne az élet-társával, akinek szintén van egy nagy háza a közelben. Sucky-val, a kutyájával hamar megbarátkoznak a gyerekek. Meguzsonnázunk, aztán indulhatunk, nagyjából másfél órát kell továbbautózni. Vázolja az útvonalat, hol kell lassítani, hol kell nagyon figyelni, merre fog éles szögben letérni, merre lesznek kikerülendő kátyúk.

Fél óra után elérjük az erdő szélét, innen köves az út. Újabb félóra után kóddal működő sorompóhoz érünk, Vergilia kiszáll, odajön hozzánk, és közli, visszafelé a sorompó automatikusan felemelkedik, nem kell bepötyögni a kódot. De azért jó, ha tudjuk: 1874. Innen kezdve övük az erdő. Varázslatos fél órát autózunk a tóig.

1874-ben talált rá John Leonard. Azelőtt az északi pomó indiánok laktak ezen a vidéken, egész biztosan eljutottak a tóhoz is: az indiánok a táj minden betűjét elolvassák.

Leonardéktól Vergilia szülei vették meg a birtokot. Átalakították az istállót, felépítettek még három házat. A legkisebbikben mi lakunk majd.

Hajnaltól, ahogy kinézek az ablakon, öszvérfülű szarvasok, mókusok, borzok bóklásznak szanaszét. Az Édenkertben érzem magam. Később felkelnek a gyerekek, elmegyünk sétálni, az őzek valahogy úgy néznek ránk, ahogy a kínai rabbi méregethette az ortodox zsidót. Csokikérgű mexikói almafák szegélyezik a tó körüli ösvényt. Itt-ott óriások, vörösés kérgű sequoiák. Az egyikben odú, kényelmesen elférünk benne mind a négyen. A tó fölött eltévedünk, jobbnak látjuk, ha visszafordulunk. Lent a parton terebélyes datolyaszilvafa, most érik a termése. Semmihez sem hasonlítható csend. A hasonlatok kikoptak a beszédünkből. Amikor vízre tesszük a kajákat, és bevezünk a tó közepére, hosszú percekig ülünk mozdulatlanul. Este közös vacsora a nap folyamán összegyűlt családdal, country zene, hegedű, gitár, zongora. A két tepsis vargabéles percek alatt elfogy.

Másnap migrén, késő délutánig fekszem az ágyban. Szemerkélő eső, a gyerekek és Éva az Istállóban, Vergiliák házában tölti a napot. Estére átmegyek én is. Míg Éva és a gyerekek Vergilia unokáival és az unokák kutyáival a fenti szobákban játszanak, mi a nappaliban teázunk Vergiliával. Megkérdezi, mi a foglalkozásom, aztán mintha nyersanyaggal szeretne szolgálni, mesél a családjáról. Nagyapja SS-tiszt volt, SS-Standartenführer, ezredes. Az egyik fia, méghozzá Vergilia apja zsidó lányt vett el feleségül, el kellett menekülniük. Japánon keresztül akartak Amerikába jutni, ott rekedtek, Vergilia Kiotóban született. Apja szerette az antik költőket, ezért lett ő Vergilia. A háború után Kaliforniában telepedtek le. Előtte évekig hányódtak. Vergilia anyját annyira megviselték ezek az évek, hogy beleőrült. Vergilia legnagyobb lányának tízéves fia autista, ne ijedjek meg, ha üvöltözni kezd. Úgy látszik, az elsőszülöttekkel van valami örökletes baj. Mindig is foglalkoztatta a családját, emiatt utazott Németországba, a keleti felébe, NDK-ba, meglátogatta rokonait, akik miközben tartottak tőle, megvetően beszéltek vele. Nem érti, miért. Miért tartották maguknál kevesebbnek, rosszabbnak, bűnösebbnek? Mihez mérték őt? És mihez mérték magukat? Egyszer csak átvált németre, mintha énekelne: Gibt es auf Erden ein Maß (van mérték a földön)? Nagyot sóhajt, németül folytatja a történetét. Két évet élt az NDK-ban, aztán visszatért, megházasodott, férjével felépítették a házat, beindítottak egy játékgyárat, született három lányuk, akik felnőttek, és elköltöztek otthonról, mert nem bírták a meleget, de lehet, más volt az oka. A férje meghalt, ő egyedül maradt. Most van végre valaki mellette, de a lányai ki nem állhatják. Schwer, es ist mir schwer gefallen, vagyis nehéz.

Reggel nem vár meg, egyedül siet el, pedig megbeszéltük, hogy együtt megyünk vissza. Megduzzadtak a patakok, alattomosan kavargó tócsákon hajtunk át. Ahogy kiérünk az aszfaltútra, szemben, a Sierra Nevada tetején fehéren világít az

éjjel lehullott hó. Idelent még tart a kései nyár, ragyogó vasárnap délelőtt, az út két oldalán borgazdaságok és kannabisz-ültetvények invitálják az utazókat. Ahogy van borkóstolás, ugyanúgy van marihuána-kóstolás is.

A CR-V 1,9-es útfekvése hihetetlenül biztos, az erdei út gödreit észre sem vesszük. Rájövök, akár a kutyák és a gazdáik, az autók és a tulajdonosaik között is fennáll a hasonlatosság. Nancyvel, akár a CR-V-vel biztonságban vagyunk. Nem tudom, miért ragaszkodik hozzánk. Talán mert mi is szeretjük őt. Az egyenessége, a nyíltsága, a nagylelkűsége miatt. Hálaadás utáni héten meghív magához, úszhatunk a medencéjében. Nyugdíjasoknak épült kis faluban lakik Silverwood fölött, ezer dollárt fizet havonta. A mi lakbérünk ennek majdnem a triplája.

A CR-V igazi menettulajdonságait Judyék házánál mérhetem fel, Twain Harte-ban. Legalább húszszázalékos emelkedőn kell felmennem, illetve rükvercben leereszkednem.

Twain Harte kiköpött Twin Peaks, hallani vélem Badalamenti zenéjét, amikor elhajtunk a városka névtáblája mellett. Mark Twain és Bret Harte, a városka két névadója gyűlölte egymást, viszont ugyanaz volt a kedvenc kirándulóhelyük. Judyék lánya ENSZ-megfigyelőként járt kétszer is Erdélyben, innen a meghívás. Az erdőben van a házuk egy bekerített tó fölött, maradjunk, amíg akarunk, ők csak hónap végén használják.

A földszinten biliárdasztal, az emeleten kandalló, zongora, a teraszon grillsütő. A gardróbban kétliteres gines, konyakos, whiskey-s üvegek, megpakolt borrácsok a nappaliban, a konyhában roskadozó szekrények, dugig tömött fridzsider. Reggel szürkemókus ébreszt, kéri, hogy töltsük tele az ablakpárkányra kikészített mókustáppal az etetőjét. Egy szarvas feljött a teraszra, mert elfelejtettem behajtani a lépcső aljában a rácsot. A tó úgy keletkezhetett, hogy egy kábé száz méter sugarú kőgolyó zárta el a patak útját. A domború kő előtt a tó, mögötte irdatlan mélységben kiszélesedő völgy, távolabb, nagyjából kétszáz mérföldre az óceán.

Amikor Twain Harte-ból átautózunk a Yosemite Parkba, átszeljük a Sierra Nevada sivatag déli csücskét. Egy mellékúton rövidítünk. Az utunkba kerül kis várost Hawthorne-nak hívják, háromezer-kétszáznyolcvanegy lakója van, olvasom a várostábláról. Elképesztő rendben sorakozó alacsony házak a város peremén. A sok-sok Danger-feliratból meg a különleges szellőzőknákból sejteni lehet, mi rejlik itt: a világ legnagyobb hadianyag raktára. A város másik szélén tiszta vizű tó, Walker a neve, csípősen hideg. Száz évvel ezelőtt még felért a kertekig, de az öntözések miatt lecsökkent a szintje, ráadásul a vízhiány miatt a tóban felgyűlt sók kiölték a halakat. Most folyik az életre keltése: tizenkét környékbeli patakot vezetnek bele, remélik, nemcsak a víz emelkedik majd, hanem a halak is visszatérnek.

A várost alapító Lucas Hawthorne sheriffnek a környék kovaföld-kitermelői között nagy lehetett a respektje. A kovaföld a dinamitgyártás alapanyaga. Ma már nem gyártanak dinamitot, nem tartós, egy idő után ellenőrizhetetlen lesz.

Dodge Grand Caravan 3,3 AT

Elmondom, hogyan képzelem Baudrillard-t. Első generációs értelmiségiként folyton bent ül a szobában, ha kimozdul otthonról, mindenhova taxival utazik. Kisdiák

korától internátuslakó. Ha szüleihez hazalátogat, bent ül a lesötétített, hűvös szobában, lámpafénynél olvas, nagyobb korában olvas és cigarettázik. Az úgynevezett természet hidegen hagyja, sőt, riasztja. Soha nem járt mezítláb. Soha nem állt meg terpeszben a domboldalban vizelni, egyebekről nem is beszélve.

Kérdem Philiptől, járt-e Erdélyben. Nem, ott nem járt, de a környéken igen, volt egy magyar barátja, Wagner Nándor, a szobrász.

A sötétbarna Dodge-ot Philipék bérelték, hogy kivihessenek minket Franékhoz, a Sonoma-völgybe. Hétüléses egyterű, a középső ülés, akár a *Csillagok háborúja* droid harcosai, összehajtogatható.

Philip Hawaii-ban született, Diane, a felesége Los Angelesben. A második világháborúban, az úgynevezett *japántalanítás* során mindkét családot elűzték. Százhuszezer japán származású amerikai deportáltak Kaliforniából a mocsaras vagy a sivatagos helyeken felállított barakkokba. Nem lehet csodálkozni, ha Philip drámái, filmjei innen veszik alapanyagukat.

Diane jól vezet, bár errefelé nem kell bravúrosan előzni, nincsenek nehezen belátható kanyarok, sem rossz utak. Nem a svájci makulátlan aszfalt, de nem kátyús.

Roosevelt elnök nem akarta aláírni az internálást kimondó rendeletet, de végül az egyre erősödő népharag miatt mégis megtette. A népharag mindig egyre erősödik, ez a természete. Háborús övezetté nyilvánították a nyugati partot, és a kretén George Wait tábornok átvette a hatalmat. Philip szülei már nem élnek, de Diane édesanyja még igen, és bár emlékezete tökéletesen működik, nemigen beszél azokról az időkről. A gyerekei sem tudnak mit kezdeni skizofrén terhükkel: ők már igazi amerikaiak, vagyis miközben áldozatok, aközben elkövetők is.

„Si pour nous la société est une fleur carnivore, pour eux l'histoire est une fleur exogène.” Számunkra a társadalom húsevő növény, számukra a történelem exogén növény. Ezt a mondatot az angol fordító értette félre. „If, for us, society is a carnivorous flower, history for them is an exotic one.” Az exogén nem exotikus, hanem külső hatásra kialakuló. Például a fagyöngy exogén növény.

A történelem amúgy sem növény, inkább állat. Kullancs, ilyen-olyan gyógyíthatatlan kór terjesztője.

Mi a megtestesítője az amerikai létnek?, kérdezi Baudrillard.

Talán a száguldás?, kérdez vissza Philip.

A szabadság?, kérdez vissza Diane.

A végtelen?, kérdez vissza Éva. Mindenki bólogat.

Felidézem, hogy az úgynevezett forradalom után, amit én mindig úgynevezett nélkül hozok szóba, mennyi minden elveszítette jelentőségét. Nem tűnt fontosnak. Nem volt már értelme. Megváltozott a tér. A terünk. Nem volt fontos az orientációs pontok megtalálása, a dolgok eredete, pontosan betájolható helyük.

A Sonoma-völgy Kalifornia Tokaja. Haraszthy Ágoston gróf, az itteni első borkaszás megalkotója is hozatott tokaji szőlőket. Szőlészete ma is működik, igaz, ma már francia borász a tulajdonosa. Azonban gondosan ápolja a magyar alapító legendáját. DNS vizsgálatot is kért a szőlőkről, és bebizonyosodott, hogy valóban, vannak tokaji szőlő ősök is.

liforniába a nagybátyjához, elvégezte a pszichológiát, ledoktorált, aztán átvette nagybátyja gazdaságát. Mondom neki, Szucsuráj a kedvenc kisvárosunk, át szoktunk járni Zaosztrogból, a másik kedvencből. Ettől kissé felélénkül, előadja, hogy hajnalig tartott a tegnapi délnél kezdődő muri, és bár volt felszolgáló személyzet, nekik is fent kellett maradniuk.

A nagy rumliban a mosdó is bedugult, így mielőtt eljövnenek, a saját lakásuk végébe engednek be. A falon bekeretezett fotót pillantok meg: Szucsuráj, a kikötő felől. A parton virágzanak az agavék, villanyoszloponyi virágoszlopok erekciója több száz méter hosszan az út mentén.

Honda Akkord 2.0i Elegance

Közel húszéves, de mintha csak nemrég vásárolták volna. Sötétzöld, majdnem mélykékbe forduló. Igazi koráról legföljebb a kesztyűtartóban, ülészebben, kisebb-nagyobb rekeszekben felgyűlt tárgyak tanúskodnak. Főképp női holmik.

Ilma a legjobb erdélyi magyar színházban játszott. Új dimenziókat adott a színháznak. Felemelte, hiszen *a földi dimenziókat az adja, hogy az égiekhez mérjük magunkat*. A színházat akkor hagyta ott, amikor nem engedték el a londoni gálára, ahol azt a filmet vetítették, amelyben első filmfőszerepét alakította.

A színház már nem hiányzik neki. Az IT-szakmában helyezkedett el, folyamatosan képezi magát, jól keres.

A Volvóban, annak ellenére, hogy bőrülése volt, semmiféle illat nem érződött, itt minden kis gödörbe, repedésbe, kráterbe, anyaghibába, mikroszkopikus érdeségbe beleragad, megtapad egy-egy emlékmolekula. Olyan ez az autó, mint egy Ilmáról készült fénykép: ugyanarra a fotópapírra többtucat kép van ráexponálva. Az okos, a bájos, az eltökélt, a tudatos, az ösztönös, a félénk, a kétségbeesett, a határozott, a kislány, a díva. 140 lóerős a motor, finoman húz, a karosszéria sportos vonalaiban nemes elegancia. Kipróbálok, mit jelent az 1-es és a 2-es fokozat, de nemigen érzek különbséget. A legegyszerűbb, ha mindig a D-be húzom a váltókart.

Amikor Oaklandbe költözött, két nap alatt autózott át Chicagóból. Egy parkolóban szunnyadt pár órát. Reggel kilencre beért az állásinterjúra, felvették. Az autóban máig érződik annak a hosszú útnak az izgalma és a beteljesülés boldogsága.

Pacifica, oda menjünk el, javasolja, amikor elhozza az autót. Tavalyl ilyenkor egy csapat ritka bálnát látott ott, vagyis delfint, mert angolul ugyan bálna, pilot whale, magyarul viszont gömbölyűfejű delfin. Ritkán úsznak fel ennyire északra, de hátha szerencsénk lesz.

Útközben a nagyobbik gyerekünk elmagyarázza, hogy a delfin fogas cet, a bálna szilas, de mindketten cetek. A gyilkos bálna fogas, ezért találóbb a kardszárnyú delfin elnevezés, felszólít, mi hívjuk úgy.

Pacificában alig kapunk szabad helyet. Elsétálunk a móló végéig, tömött fűtőkben horgásznak férfiak és nők. Fókák kéregetnek a vízben, hátukra fordulva nyújtogatják mellső uszonyukat, türelmesen várnak pár pillanatig, és ha semmit nem dobnak be nekik, akrobatikus mozdulattal lebuknak a vízbe, majd arrébb ismét próbálkoznak.

Tovább hajtunk, és egy néptelen parkolóban újból megállunk. Lemegyünk a partra. Senki. Levetkőzünk, beszaladunk a vízbe, de csak pillanatokra. Leülünk egy homokfal tövébe, a gyerekek fentről ugrálnak a puha és meleg gödörbe. A vízben fekete kövek, lapos a tetejük. Az aljukig nem lehet lelátni. Mintha a mélybe ágyazott kőoszlopok volnának, készülő híd pillérei.

A homok alig láthatóan bugyborékol, amikor a hullám visszacsorog róla. Apró gázlőmadarak rohannak a visszavonuló hullám nyomában, felcsipkedik a láthatatlan rákocskákat. A kisodródott nagyobbakra sirályok csapnak le, heves csatákat vívnak egymással.

Két férfi közeledik, kigyúrt, fiatal atléta, hátrább idősebb, szikár, hosszútávfutóalkatú. A dalián rövidujjú szűk póló, vastag, csillogó karóra, bal felsőkarján mobiltartó mobillal. Ahogy eléri a parkolóhoz vezető ösvényt, megáll, előrehajol, mélyeket fújtat, teljesen kivan. Az idősebb nem áll meg, fut tovább. A fújtató a parkoló felé int, aztán lemondóan a másik után indul. Nem tudni, meddig bírja még.

Neked a színpadon a helyed, nem hagyhatod abba.

A nappalinkban beszélgetünk, fél köbméter játék között törökülésben a perzsaszőnyegen. Ilma arcán biztos tudás, amelyen gyermeki eltökéltség üt át.

Ő soha nem volt ösztönös színész, ő minden szerepet alaposan átgondolt. Ma már nem tudna azokkal a fogalmakkal gondolkodni. Mi a rossz, mi a jó, mi az árulás, mi a bűn, mi a magány, mi a szolidaritás, ezekre a kérdésekre nem tudna válaszolni. Régi énje átalakult. Teste-lelke jól van itt, ebben a térben jobban érezni, jobban sejti, jobban kitapinthatja, mi az, amit születésével magával hozott, ami beleíródik a térbe, vagyis halála után is megmarad.

De hát a szerepeiddel nagyon sok emberbe beleírtál valamit, mondjuk neki szinte egyszerre.

Hangja lágyabb lesz, lelassulnak mozdulatai. És elmesél egy történetet, amelynek végén az is kiderül, hogy most a közelében van egy kérdések és válaszok nélküli állapotnak, amelyet a kérdések és válaszok nélkülisége miatt akár teljességnek is lehet nevezni.

Elhallgatunk. Valahogy a kimondhatatlanról kellene minden beszélgetésnek szólnia.

BMW E39 528i

Tom megengedhetné magának, hogy új autót vegyen, de megtartotta a tizennyolc éves, krémszínű BMW-jét, soha nem hagyta cserben. Meg aztán Tom nem költ felesleges dolgokra. A környék legismertebb jötevője. Mint egy apostol, akit azért választottak ki, hogy adakozzon.

Az öbölre néz az egész dombtetőt elfoglaló háza, az ablakokból Vallejo-tól Palo Altóig belátható a Bay Area. Friss péksütkkel vár minket. Végigvezet a házhoz, megcsodáljuk az intarziás ajtókat, az átriumos belső udvart, megmutatja a hálószobát is, ahol a vállalkozásának agya, két hatalmas kompjúter magasodik az íróasztal mellett. Dolgozószobája amúgy kint van a nappaliban, az étkezőpult ablak felőli sarkában. Állva intéz mindent, irodáiban sincsenek székek. Aki leül, hamar megöregszik, mondja.

Kérdezem tőle, miért csinálja?

Aki ad, az kap is.

Ilyen egyszerű?

Otthon gyakran hallotta ezt a mondást, talán mert papi családból származik. De ő nem csupán az evangéliumra hivatkozik. Amikor a hetvenes évek elején belevágott, ezt a banálisnak tűnő elvet követte. Elsőként jelentkezett minden felhívásra, pénzzel, munkával támogatott jótékonyági szervezeteket. Munkanélkülieket, csökkent képességű embereket, rászorultakat alkalmazott cégeinél. Részt vettek az Űdvhadsereg összes rendezvényén, ételmezt osztottak, segélycsomagokat szállítottak, kalákában házakat építettek. Ez akkora reklámot jelentett, hogy néhány év múltán elsőnek ők jutottak eszébe bárkinek.

Hatvanöt, saccolom meg a korát, nevet: három hónapja múlt nyolcvan.

2,5 literes, 230 lóerős a BMW, '93-as évjárat, az angol *Auto Express* a világ legjobb autójának nevezte. Az Accordal követjük, nem kell messzire menni. Margó születésnapjára ugrunk be, ha jól értettem, Tom anyósa.

Margó közel százévesen is sármos, beleváló nő. Elképesztően friss, hoz plusz tányérokat, szel a tortából, gyümölcsöt kínál, amikor megtudja, honnan jöttünk, elmesél egy történetet 1938-ból. Berkeley-be járt egyetemre, akkoriban már a mérnöki karra is jártak lányok. Egyik tanára, Szócs Ádám Erdélyből vándorolt ki, vasútmérnök lett, bent maradt az egyetemen tanítani. Csak utólag hallott arról, hogy Bolyai János matematikus fia lett volna. Ádám ilyesmiről neki soha nem mesélt. De tény, hogy nagy koponya volt. Az ő szabadalma a vákuumfék, de sok egyebet is feltalált. Majdnem ötven év volt Margó és Ádám között, amikor egymásba szerettek. Titkolták, mert Margó szülei kétségbeestek volna. Ádám Alamedában kibérelt egy kis lakást, ott találkoztak. Leeresztették a rolókat, de nem teljesen, szerették, ha maradt némi fény a szobában. Ádám a testek működését is úgy ismerte, akár a gépekét.

Margó szeme előtt megelevenednek emlékei, arca kipirul, lélegzete felgyorsul. Váratlan vallomását csak kevesen hallgatjuk, a többség egy András nevű idős férfi köré csoportosul. Andráson több számmal nagyobb öltöny, virágmintás, széles nyakkendő. A sok buzit nekem miért kell nézni, vissza fogom kérni a jegy árát. Úgy van, úgy van, zengik a többiek.

Különös volt Margó története már csak azért is, mert az utóbbi két évet Bolyai János jegyzeteivel töltöttem. A Teleki Tékában található tízezer oldalnyi feljegyzés digitalizált másolatát vittem magammal mindenhol, és épp itt Berkeleyben jutottam a végére. Amikor 58 évesen, 1860 januárjában szinte teljes elhagyatottságban meghal, vajon a mellette kitartó szolgáló, a harmincvalahány éves Szócs Júlia valóban várandós volt? És ha igen, mi lett a születendő gyerekkel? Vajon az a Szócs Ádám, aki a Berkeley Egyetemen tanított, lehet-e Bolyai János fia? Otthon efféle feltételezéssel aligha foglalkoznék, itt azonban minden hihetőbb. Talán mert a hazugság fogalma tulajdonképpen ismeretlen. Egy hónap után már élveztem, hogy nem kell kitalálnom, mit kell hazudnom, hogy azt értsék, amit mondani akarok.

Egyszerűbb nem hazudni.

Jim Jarmusch *Stranger Than Paradise* (Florida, a paradicsom) című filmjében, Éva, a magyar lány – akit Bálint Eszter, a legendás Squat Theatre tagja, a színházalapító Bálint István lánya alakít –, Budapestről megérkezik Amerikába, kazettás

magnóján egyetlen felvétel, azt hallgatja rendületlenül: „I put a spell on you”, éneklő Screamin’ Jay Hawkins. Megigézlek, elbűvöllek, az enyém vagy, a tied leszek.

Subaru Outback 2,5i

Van, ami az álom által nyilvánvaló, mondja valaki álmomban. Kint a teraszon vagyunk, melegen süt a nap. Onnan látom, hogy a ház előtt áll a bordó Subaru, Papriék ajánlották fel, az alattunk lakó indiai házaspár, legyen mivel Carmelbe mennünk. Valahonnan tudom, hogy japánul a Fiastyúk neve Subaru. Erre Papri már mondja is hindiül: szaat szundar vasz-tu-on ka-szoma-ah, szó szerint a hétmellű gyönyör. Minden átmenet nélkül Évával az autóban ülünk, illetve lebegünk, az üléseket állítgatjuk, keressük a legkényelmesebb szöveget és magasságot. Meglep a tágasság, a beltér lehetőségei első ránézésre is szédítőek, a sok rejtett zug egyben az el nem rejtettség harsány hirdetője. Ha a megfelelő gombot húzzuk vagy nyomjuk, az ülések azonnali kívánt módon átalakulnak. Ágy lesz belőlük, majd fotel, majd amolyan konyhai sámlí. Végül ismét ágy. Csókba kapaszkodva tartjuk egyesbe az ülések táncától ringatózó karosszériát.

Arra ébrednek, hogy bekapcsolt az alagsori mosógép centrifugája, döng a ház, egyre erősebben. Aztán csend. Később olvassuk a hírekben, hogy földrengés volt. Évente háromezer az érzékelhető rengések száma itt Berkeley-ben. Annak valószínűsége, hogy a következő húsz évben egy 7,5 magnitúdójú földrengés rázza meg a vidéket, harminc százalék. Ennek ellenére Kalifornia az egyik legvonzóbb amerikai állam, és mivel a legnyitottabb is, akik ideköltöznek, szintén nyitott szellemű polgárok, amiktől még nyilvánvalóbb lesz a nyilvánvaló.

Régenre a magnólia mellett a meggyfa is virágba borul. A második udvarban rügyezik a diófa. A lombhullatók lehullatják levelüket, és aztán rögtön elkezdik a rügyezést. Nincs hibernálás. A ciklikusság érzékelhetőbb, nyilvánvalóbb. A tavasz nem a hosszú tél utáni feltámadás. A ciklikusság maga az élet. Amikor a levelek lehullanak, az utcák megtelnek fénnel, és lent a fák alatt virágozni kezdenek a kakuszok, az íriszek, a mezőszépék, a papagájvirágok, a sárga jácintok, a golgotavirágok, a trópusi iszalagok.

Nincs gyász. Az elmúltat nem kell gyászolni. Nem tart fogva a múlt. Értelmetlen vele foglalkozni.

Bolyai János úgy cáfolja meg a párhuzamosok kétezer éves tételét (egy egyeshez adott pontból csak egy párhuzamos húzható), hogy nem használja a párhuzamos szót. Kurt Gödel, aki ismerte Bolyai munkásságát, forradalminak tartja ezt a bizonyítási módszert. Ellentmondást viszünk be az új rendszerbe, ha a cáfolandó elmélet legkisebb részletét is felhasználjuk.

Amerika igazi szelleme mindig a perifériára húzódik, mondja Jacky, aki a São Paulo és University sarkán lakik egy sárga sátorban, és épp Deleuze-t olvas.

Ford Mustang 2,3 EcoBoost

sok a hármásra, meg a hongkongi nő a gyakorlópályára. Tizenkettőkor érkezik Andrew bácsi, aki már alig bír járni, ezért szökdel, mint egy szöcske, miközben az unokájával játszik.

Ha csak hármásban jövünk ki a két fiúval, a gyakorlópálya után átmegyünk az alagúton a játszótérre, majd vissza ugyanott, és hazafelé tartva végigillatozzuk kedvenc rózsáinkat. A négyes pálya előtt találtunk egy tövistelen, azaz növénytanilag helyesen mondva: tüske nélküli rózsát, a neve Eva. Ami azért is különösnek tetszik, mert Géczy János, a legnagyobb magyar rózsaszakértő könyvéből tudom, hogy Szent Jeromos rosa mysticáján Éva a tüske, Mária a virág, „Eva spina, Maria rosa”. Viszont, pillanatnyilag elárvultan, mindhárman megörülünk neki, sorban állva szagolgatjuk.

Ha kérdik, honnan jöttünk, azt feleljük, Transsylvania. A játszótéren a gyerekeket elkísérő nő a férjére néz, és meglepetten felkiált, azt hitte, az egy képzeletbeli ország. Akárcsak Drakula, felelem. Nevetünk.

A Rózsakertbe vezető utca is a Rózsa nevet viseli. Majdnem az öböl partjáról indul, leágazik a Hopkinsról, felfut a Rózsakertig. A Scenic-kel való találkozás után következik kedvenc fenyőfánk, alatta garázs, ajtaja mindig nyitva, mert nem fér el benne a W115 LANG márkanévű, vajszínű, állólámpás Mercedes. Jön a mindig ugató husky, következik a magnóliás ház, a vászontetős fehér Buick Skylark GS-sel. Innen kezdve viszont csupa elektromos autó szegélyezi sétánkat: a kétajtós kék BMW i3 a mamutfenyős háznál, a szürke Tesla Model X a kacsás háznál, a fehér Nissan Leaf a kőbékás háznál, a fehér Chevy Bolt a szemközti pagodás háznál, és két Toyota, egy narancssárga és egy fekete a sarki garázs előtt. A Teslánál előbb megnézzük az autót, aztán megnézzük a kacsákat. Négyen vannak, az egyik olyan kövér, hogy alig bír kitotyogni a sekély medencéből. Barackszínű uszkár üldögél az ablakban, soha nem láttuk az udvaron, Baudrillard-nak keresztelelem el, de később kiderül, Chuk-nak hívják.

Berkeley Rózsadombján lakunk, az öbölpart a szegényebb rész, a dombvidék a gazdagoké. Amit a városvezetés akként ellensúlyoz, hogy az iskolai körzetek nem koncentrikus sávok, hanem sugaras csíkok, vagyis ugyanabba az iskolába jár a lenti szegény gyerek és a fenti gazdag.

A Rózsakert bejárata előtt piros Mustang áll, a gyerekek rendszeresen megbámulják. Egyszer épp ott áll a gazdája, aki megkérdezi tőlük, akarják-e belülről látni. Bólogatnak. A férfi kitarja az ajtót, int, hogy szálljanak be. A gyerekek nem ülnek be, kintről kukucskálnak. A kormányon annyi a billentyű, mint egy Forma 1-es versenyautóban. A pasi újra szól, hogy nyomás, szálljanak be, a fiúk nemet intenek, a férfi kissé ingerülten bevágja magát, sértetten elhajt, ércesen szétreped előtte a levegő. A kisebbik fiú a fülére szorítja tenyerét. Egyöntetűen megállapítják, a Tesla a legszebb amerikai autó.

Mazda Miata MX-5

Jim *miárának* ejti, vagyis inkább úgy, *májárá*, amiben benne van az is, hogy az övé. Nem adja ide, de nem is férnénk el benne, csak kétüléses. Viszont levisz az alagsori garázsba, beleülhetünk, tekergethetjük a kormányt, nyomogathatjuk a

pedálokat meg a gombokat. Kétliteres motor, háromszáz lóerő, Steptonic automataváltó, a dinamikus menetstabilizáló rendszer az ezüst színű gombbal kikapcsolható, onnantól a pilóta szintizta vezetési élményét semmiféle automatika nem befolyásolja. Az egyik legkedveltebb sportautó. Az övé vászontetős, ezért kell a karvastagságú kőberváz.

Jimnek van egy égszínkép Subaruja is, azt sem adja kölcsön, de kéthetente jelentkezik, és elvisz valahová. Szeret vezetni, és rajong a gyerekekért. Velünk kevesebbet beszélget.

Miközben komppal megyünk át Friscóba, elmeséli, hogy gyerekkorában egyszer a Queen Mary-n utazott a szüleivel. Az volt a hajó utolsó útja, azóta már csak szállodaként fungál. Megkérdezem, hogy ez az a Queen Mary volt, amelyik a háborúban csapatszállítóként is szolgált (és olyan gyors volt, hogy a németek nem tudták utolérni)? Félreérti a kérdést, de hogy házas (married), feleli arcát eltorzító viszolygással, elég volt fél év belőle.

A Chabot Űrmúzeum Oaklandtól félórányi autótút a Skyline sugárúton, házszáma épp 10000. Mintha egy városnak csak a központját építették volna fel, a centrum centrumában gigantikus kupolájú székesegyház, amelynek tornya nem az ég felé, hanem a föld alá nyúlik: ott van a többszintes parkoló. Baudrillard egész Amerikát szimulákrumnak tartotta, Las Vegast a szimulákrumok legtökéletesebbikének. Az élet egyetlen jele: az autó, írja. Nemcsak az életé, hanem a kultúráé is. Az amerikaiak életük összes eseményét az autóhoz kötik, attól válik valami életté, hogy része lehet az autózásnak: a sietős reggelik, a drive-in menük, a mozik, a lakodalmak, a templomok, a halottas menetek autófüggő rítusok.

Amikor a 95-ösön utaztunk a Yosemite felé, és Éva vezetett, amíg bírta a szemem, Baudrillard-t olvastam neki. Minél ragyogóbb egy szentencia, annál hamissabb, gondoltam. Vagy inkább: pontatlanabb. Az autó számunkra érzékelhetőbbé tette a mértékeket. Segített a látszatok erőszakossága alól kiszabadulni. Bolyai radikálisan új térelmélete egy addig nem ismert mérték megtalálásán nyugszik.

A sivatagot eltagadó szimulákrum az elrejtett csend el nem rejthetőségét adja tudtunkra.

A bálnák mutatják az óceán igazi dimenzióit. A tér: viszony. A tér maga a térbeliség.

Jim visz ki a reptérre is. A kék Subaru tetőcsomagtartót is felszerelt, hogy elférjen az összes bőröndünk. Az egyikben semmi más, csak egy összecsukható kerékpár, tőle kaptuk emlékebe.

A reptérre vivő autópályaszakaszon Jim megint tud kárpulozni, már egészen megszokta, mondja, hiányozni fog neki.

A visszapillantóból követem, ahogy a háromszintes csomópontnál lekanyarodva, elhagyjuk Berkeley-t. A visszapillantó-tükör alján figyelmeztető felirat: Objects in this mirror may be closer than they appear! A tükörbeli képek mérete eltérhet a valóságostól.